

22556

19 JAN 2010

105 750

FEB 2007

ՀԱՅ ՅԵՂԱՓ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Գրադարան «Աշխատանք»-ի № 10

Պ. ԻԻՇԿԵՆԻԻԶ

ԱՇԽԱՏԱԽՈՐՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ

ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Ռուսերենից փոխադրեց
Ռ Ռ Տ Օ Ն

ԹԻՖԼԻՍ

Տպարան «Աշխատանք»

1918

331

3m-84

22556

9.07.201

331

3m-84

Ինստիտուտի առաջին կանոնադրու-
թեան նախաբանը*)

Ի նկատի ունենալով՝

որ բանւորների ազատագրութիւնը
պիտի լինի հէնց իրենց՝ բանւորների
զործ, որ ազատութեան համար կըռ-
ւելով՝ բանւորները պէտք է ձգտեն ոչ
թէ նոր արտօնութիւնների ստեղծե-
լու, այլ ընդորի համար հաւասար ի-
րաւունքներ ու պարտականութիւններ
հաստատելու և դասակարգային ամեն
մի տիրապետութիւն վերացնելու,

որ բանւորների տնտեսական հն-
թարկումը արդիւնադրձական միջոց-
ների տիրոջը հանդիսանում է ստրկու-
թեան բոլոր տեսակների՝ աղքատու-
թեան, բթամտութեան և քաղաքական
կախման աղբիւր,

որ այդ պատճառով բանւոր դասու-

*) Ընդունելով այս զսկումնալի
պատմական մեծ նշանակութիւնը՝ կա-
րոր համարեցինք այդ իբրև նախա-
բան կցել Պ. Իւշկեւիչի գրքոյկին: Ծ.Թ.

221-94

կարգի անտեսական աղատագրումը մի գերազոյն նպատակ է, որին ամեն մի քաղաքական շարժում պէտք է ստորադրել իբրև միջոց,

որ բանւորների բոլոր ջանքերն այդ նպատակին հասնելու ցարդ ապարդիւն են մնացել թէ՛ այն պատճառով, որ ամեն մի երկրում աշխատանքի տարբեր ճիւղերի բանւորների մէջ համերաշխութիւն չի եղել և թէ՛ այն պատճառով, որ տարբեր երկիրների բանւորների մէջ բացակայել է եղբայրական կապը,

որ բանւորների աղատագրութիւնը միայն տեղական կամ ազգային մի խնդիր չէ, այլ ընդհանրապէս, շօշափում է բոլոր քաղաքակիրթ ազգերի շահերը. և նրան հասնել կարելի է բոլոր ազգերի տեսական և գործնական փոխադարձ աջակցութեամբ,

որ Եւրոպայի ամենաարդիւնաբերական երկիրներում ներկայումս վերանորոգւող շարժումը նոր յոյսեր տալով հանդերձ՝ հանդիսաւորապէս զգուշացնում է հին սխալները կրկնելուց և հարկադրում է ձգտելու բոլոր զեռնա

իրարից անջատ ջանքերի միացման, — ահա այս բոլորն ի նկատի ունենալով հիմնւում է Բանւորների Միջազգային Ընկերութիւնը:

Բանւորների Միջազգային Ընկերութիւնը յայտարարում է, որ նրան յարող բոլոր միութիւններն ու առանձին անհատները իբրև հիմք իրենց վերաբերմունքի դէպի բոլոր մարդիկ, անկախ սրանց ցեղից, կրօնից և ազգութիւնից, ընդունում են նւարտութիւնը, արդարութիւնը և բարոյականութիւնը. չպէ՛ս է լինի՛ն պարսկանութիւններ առանց իրաւունքների և իրաւունքների՝ առանց պարսկանութիւնների:

Պ. ԻՆՇԿԵԻԺ

ՁԵՐԱՏԵՈՐՆԵՐԻ ՄԻՋԱԶԳԵՅԻՆ ՄԻՈՒ- ԹԻՒՆՈՒ

Բոլոր մարդիկ եղբայրներ են, բո-
լոր մարդիկ հանրամարդկային միեկնոյն
ընտանիքի գաւաղներն են,—այսպէս
էին ասում բոլոր ազգերի իմաստուն-
ները բոլոր դարերում: Այս էր քաղո-
ղում և քրիստոնէութիւնը: Մահայն
ոչ իմաստունների խօսքերը և ոչ
էլ քրիստոնէութեան ուսմունքը չկա-
րողացան եղբայրութիւն առաջ բերել
երկրի վրայ:

Ներկայումս էլ, ինչպէս և հին ժա-
մանակներում, մարդկութիւնը բաժան-
ւած է իրար նկատմամբ ոչ բարեա-
ցակամ ազգութիւնների, որոնք մի
թեթև առիթից անգամ պատրաստ են
իրար վրայ յարձակելու: Չկայ մի-
ջազգային եղբայրութիւն, չկայ եղբայ-
րութիւն և առանձին ազգերի ներքին
կեանքում: Այստեղ էլ խտրութիւն ու
կռիւ, այստեղ էլ բաժանում հարուստ-
ների ու աղքատների, աղնականի ու

սամիկի, այստեղ էլ մարդկանց մի
մասը համարում է «վերին արտի ցո-
րեն», միւս մասը՝ «ներքին արտի
ցորեն», այստեղ էլ մի մասի արիւնը
միւսի արիւնից «աւելի կարմիր» է
համարում:

Թէև քրիստոնէութիւնը սկզբում
կուում էր հասարակական այդ հարի-
քի դէմ և ասում էր, որ ինքը խտրու-
թիւն չի դնում հելլենների (յոյների)
և հրէաների մէջ, բայց յետագայում
նա հաշտեց տիրող կարգերի հետ ու
ընդունեց և անհաւասարութիւն և իրար
դէմ մրցող ու թշնամական վերաբեր-
մունք ունեցող ազգութիւններ:

Քրիստոնէութեան նախկին խնդիրն
այժմ իր վրայ է վերցրել սոցիալիզմը:
Նա նպատակ ունի վերացնել մարդ-
կանց մէջ տիրող անհաւասարութիւնը
և համաձայնութիւն ու խաղաղութիւն
հաստատել բոլոր ազգերի մէջ: Սոցիա-
լիզմն ուսուցանում է, որ այդ երկուսը
տարբեր բաներ չեն, այլ մի և որ
միայն այն ժամանակ կըլաջողի տար-
բեր ազգութիւններից մի համերաշխ

ընտանիք կազմել, երբ կը հաստատուի սոցիալիստական հասարակարգը:

Միջազգայնութիւնը (ինտերնացիոնալիզմը) սոցիալիզմի գլխաւոր պատւիրաններէց միինն է:

Արդի սոցիալիզմը սակայն բոլորովին այլ ճանապարհ է ընտրում այդ խնդրի լուծման համար, քան այդ անում էր քրիստոնէութիւնը: Քրիստոնէութիւնն իր եղբայրութեան ու սիրոյ քարոզներով դիմում էր բոլոր մարդկանց, առանց հասարակական դիրքի խարութեան: Նրան թւում էր, թէ՛ և պալատարնականները և խրճիթաւորնականները և իրենց ծագումով հպարտները և ամենքին անյայտ մնացած աղքատները սիրոյ աւետիքը նոյն կերպ կընդունեն: Մենք այժմ ենք իմանում, որ քրիստոնէութիւնը սխալւել է — սիրոյ ուսմունքը ընդունել են խօսքով, բայց իրօք ամեն բան մնացել է նախկինը:

Այդ շատ լաւ նկատել է սոցիալիզմը և որոշել է իր հերթին չկրկնել նոյն սխալը: Նա շատ լաւ գիտէ, որ կուշտ

փորը և ուսմունքը, այն էլ եղբայրութեան ուսմունքը, իրարից սար ու ձոր հեռու են: Նա որոշել է խօսել լսողների հետ, աշխատաւորներին և քաղցածների հետ, հէնց զրա մէջ էլ կայանում է արդի սոցիալիզմի առանձնաշատուկ կողմը, նա իւր աւետարանը բերում է ոչ բոլոր մարդկանց, այլ աշխատաւոր զանգւածներին և, առաջին հերթին, վարձու բանւորներին — պրոլետարներին: Սակայն նա համոզւած է, նա գիտէ, որ երբ յաղթի և գայ սոցիալիստական հասարակարգը, այն ժամանակ ոչ-աշխատաւորներ գոյութիւն չեն ունենալ, և եղբայրութեան նոր տւետարանը կընդունւի բոլոր մարդկանց կողմից: Սրանից եօթնասուն տարի առաջ (1848 թ.) լոյս տեսաւ երկու երիտասարդ սոցիալիստներին՝ Մարքսի և Էնգելսի «Կոմունիստական մանիֆեստ» խորագիրը կրող գրքոյկը: Որքան և փոքրածաւալ, բայց մարդկային ձեռքով գրւած ամենագնահատելի գրքերից միինն է: Դրանից է սկիզբ առել ներ-

կայ սոցիալիստական շարժումը: Գրեթէ այն ամենը, ինչ ուսուցանում են սոցիալիստները, արգէն կայ այդ զբոսըում, նրա մէջ նկարագրւում է հասարակական անհաւասարութիւնն ու նրա պատճառները. նկարագրւում է, թէ ինչպէս ներկայ կապիտալիստական հասարակակարգի մէջ իրար հակադրւում են երկու գլխաւոր դասակարգեր — բուրժուազիան և պրոլետարիատը: Այնտեղ ասում է, թէ ինչպէս պրոլետարիատը բուրժուազիայի տիրապետութիւնից ազատելու համար պէտք է ոչնչացնի արգիւնաբերութեան գործիքների մասնաւոր սեփականութիւնը ու հաստատի սոցիալիզմը:

Այդտեղ ցոյց է տրւում, թէ այդ նպատակին հասնելու համար ինչպէս պէտք է կռիւ պրոլետարիատը. այդ զբոսըւմ ապացուցւում է, որ բոլոր երկիրների բանւորների շահերը մի են, և որ նրանք ունին մի ընդհանուր թշնամի, այսինքն ունեւոր դասակարգերը, եւ գիւրքը վերջանում է այն ժամանակից յայտնի դարձած հետեւ-

եալ խօսքով. «Պրոլետարներ բոլոր երկիրների, միացէք»:

Պրոլետարներ բոլոր երկիրների, միացէք — այս կոչը դէպի Միջազգայինը, դէպի աշխատաւորի Միջազգային Միութիւնը հնչեց 70 տարի առաջ և այն ժամանակից միշտ էլ ոգևորել է սոցիալիստներին:

Առաջին շրջանում բանւորական շարժումը տարբեր երկիրներում դեռ թոյլ էր: Սակայն երբ «Կոմմունիստական մանիֆեստի» ելևան գալուց մօտ 15 տարի յետոյ նա որոշ չափով ոյժ ստացաւ եւրոպական մի քանի գլխաւոր երկիրներում, ինչպէս են՝ Ֆրանսիա, Գերմանիա, Անգլիա և այլք, նրա առաջին գործերից մէկը եղաւ Միջազգային Բանւորական Միութիւն ստեղծելը:

1862 թուին Լոնդոնում կազմեց համաշխարհային ժողով. այդ ժողովին եկան ֆրանսիական բանւորները, որոնք համաձայնութեան եկան անգլիացի իրենց ընկերների հետ քննութեան տանելու ընդհանուր կարիքնե-

ընդ Սրանց յարեցին գերմանացի,
լեհացի և ուրիշ բանուորներ էլ տեղի
ունեցան ուրիշ ժողովներ էլ, որոնց
արդիւնքը եղաւ այն, որ 1864 թ.
հիմնւեց այնքան յայտնի «Բանուորա-
կան Միջազգային Ընկերութիւնը»,
կամ, ինչպէս յաճախ ասում են, ա-
ռաջին Միջազգայինը: Ընկերութեան
գլուխ կանգնած էր Մարքսը, որ և
գրեց ընկերութեան կանոններն ու
ծրագիրը: Այդ ծրագրի մէջ ցոյց է
տրւում, որ բանուորն իր լաւագոյն ա-
պագային հասնելու համար մղած
պայքարի մէջ յոյսը պէտք է դնի իր
խսկ ուժերի վրայ: Բանուորների ա-
զատագրումը պէտք է լինի հէնց ի-
րենց՝ բանուորների ձեռքով: Բանուորա-
կան շարժման հետամտած նպատակն
է՝ վերացնել որոշ դասակարգերի տի-
րապետութիւնը միւսների վրայ: Այ-
նուհետեւ ծրագրում ասւում էր, որ
բանուորական շարժումը հանդիպել է
անյաջողութեան այն պատճառով, որ
տարբեր երկիրների և արդիւնաբե-
րութեան տարբեր ձիւղերի բանուոր-

ները գուրկ են եղել եղբայրական միու-
թեան ոգուց: Աշխատանքի լիակա-
տար ազատգրումն այնպիսի խնդիր
է, որը չի կարող լուծուիմ ստանալ
միայն մի երկրում, այդ ազատագրու-
մը տեղի պիտի ունենայ այն բոլոր
երկիրներում, որտեղ գոյութիւն ու-
նին կեանքի ներկայ պայմանները:
Ահա այդ նպատակին հասնելու և
տարբեր երկիրների բանուորների հա-
մար մի ընդհանուր գործեղակերպ մը-
շակելու նպատակով է, որ գումար-
ւում է Բանուորական Միջազգային
Միութիւնը:

Միջազգայինի հիմնւելու հետ առա-
ջին անգամ իրականացաւ «Կոմմու-
նիստական մանիֆեստի» կոչը ուղղւած
բանուորներին: Այդ օրւանից սկսեցին
տեղի ունենալ տարբեր երկիրների
ներկայացուցիչների խորհրդաժողով-
ներ, որտեղ քննութեան էին առնւում
բանուորական շարժման գլխաւոր խն-
դիրները: Այդ խնդիրները երբեմն լի-
նում էին մասնաւոր հարցեր, ինչպէս
օրինակ՝ գործադրկութեան, սպառու-

դական ընկերութիւններ ժամին, երբեմն էլ աւելի ընդհանուր հարցեր էին քննուում. օրինակ՝ պատերազմի վերացման և դէպի սոցիալիզմը տանող ճանապարհների մասին: Միջադպայինն էլ օգնութիւն էր ցոյց տալիս բանւորական գործակցութեան տարբեր երկիրներում, բայց նրա զլխաւոր երախտիքն այն էր, որ նա դաստիարակում էր աշխատաւոր զանգւածներին: Նա ցոյց էր տալիս, որ չնայած պետական, կրօնական և ազգային տարբերութիւններին, բոլոր երկիրների պրոլետարների շահերն ընդհանուր են:

Պրոլետարները միայն այն ժամանակ կարող են բառի բուն իմաստով մարդիկ և ոչ կիսաստրուկ դաւնալ, երբ կապիտալիստական կարգը կը փոխեն սոցիալիստականի: Այս փոփոխութիւնը պիտի կատարւի բոլոր երկիրներում և ոչ թէ որևէ առանձին երկրում, որովհետև այժմ բոլոր երկիրները ամուր կապւած են իրար հետ առևտրական յարաբերութիւննե-

րով և իրարից կախումն ունին:

Եւ եթէ իրար հետ կապւած են մէկ մէկու դէմ մրցող պետութիւնները, ոպա աւելի սերտ կապւած են աշխատաւորները, որոնք մրցութեան տեղիք չունին և որոնք ունին մի ընդհանուր նպատակ:

Իր ուժերը սոցիալիզմի ընդհանուր նպատակի համար միացնելու ողով էլ ինտերնացիոնալը դաստիարակում էր բանւորներին: Բայց նա չյարատեց. իր դոյութիւնը պահպանեց մօտ տասը տարի:

Միջազգային Միութեան հիմնադրութիւնից յետոյ շատ շուտով նրա մէջ ծագեցին անհամաձայնութիւններ ու պատակոտումներ, որոնք և կործանման հասցրին ամբողջ գործը:

Այդ պառակտումները բացատրւում են նախ՝ հէնց իրեն, բանւորական շարժման անփորձութեամբ և ապա՝ նրանով, որ բանւորական շարժումը բոլոր երկիրներում նոյն կերպ չէր հառունացած:

Չպէտք է մոռանալ, որ այն ժամա-

նակ, այսինքն սրանից յիսուն տարի առաջ, նոյնիսկ առաջաւոր երկիրնե-
րում, բանւորութիւնը նոր էր. անում
իր առաջին քայլերը:

Բանւորների մեծ զանգւածները գեո-
ւա լաւ չէին գիտակցում իրենց շա-
հերը: Սոցիալիզմի ուսմունքը շատե-
րին տակաւին մնում էր անհասկանա-
լի, շատերին վախեցնում էր, և մի-
այն ամենագիտակից պրոլետարներն
էին, որ մտնում էին նրա գրօշակի
տակ: Եւ այդ կատարւում էր զեռ ևս
ամենակրթւած երկիրներում, ինչպէս
են՝ Անգլիա, Ֆրանսիա և Գերմանիա.
Իսկ յետամնաց երկիրներում, որտեղ
կապիտալիզմը քիչ էր զարգացած և
կեանքն ընթանում էր հին ձևով՝ բան-
ւորներն էլ աւելի պսկոտ էին պատ-
րաստւած, որպէսզի կարողանային
ճիշտ ըմբռնել իրենց դրութիւնը: Նը-
րանց մէջ հակում էր նկատուում բըռ-
նութեամբ և ապստամբութեամբ բար-
ւոքել իրենց կեանքը. նրանց մէջ ու-
ժեղ էին խռովարարական և անիշխա-
նական ձգտումները:

256

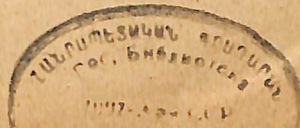
24-94 6755

175

Սոցիալիստական ուղղութեան (այս
ուղղութեան պարագլուխն էր Մարքս)
և անիշխանականութեան հոսանքի
(որի պարագլուխն էր Բակունին) մի-
ջև տեղի ունեցաւ մի կռիւ, որը առաջ
բերեց Ինտերնացիոնալի պառակտումը
և պատճառ դարձաւ նրա խորտակման:

Առաջին Ինտերնացիոնալը մեռաւ.
բայց սոցիալիստական—բանւորական
շարժումը չմեռաւ, այլ ընդհակառակն,
շարունակեց զարգանալ իւրաքանչիւր
երկրում տառնձին և այս անգամ ա-
ւելի ուժեղ, քան առաջ:

Գրեթէ բոլոր առաջաւոր երկիրնե-
րում, մի տեղ շուտ, մի տեղ ուշ,
կազմեցին սոցիալիստական կուսակ-
ցութիւններ. այդ բոլոր կուսակցու-
թիւնների նպատակն էր վերացնել
մասնաւոր սեփականութիւնը: Այդ
բանին հասնելու միջոցը նրանք հա-
մարում են այն, որ պետութեան մէջ
քաղաքական իշխանութեան ղեկը լի-
նի բանւոր դասակարգի ձեռքին: Դրա
համար բոլորն աշխատում են բան-
ւորների մէջ սոցիալիզմի ուսմունքը

տարածել, կազմակերպել նրանց քաղաքական կուսակցութիւնների դրօշակի տակ, նրանցից կազմել արհեստակցական միութիւններ և կօօպերատիւ բնկերութիւններ:

Մի քանի երկիրներում սոցիալիստների գործն առաջ է գնում յաջող և արագ, նրանց մօտ գալիս են հազարաւոր և միլիոնաւոր բանւորներ, իսկ մի քանի երկիրներում էլ՝ ոչ այնքան յաջող և զանգագրայց բոլոր երկիրներում էլ բանւորական շարժումը կատարւում է, կասեա, նոյն ձևով: Այդ շարժումները սակայն տեղի են ունենում առանձին առանձին, ամեն մէկն իր երկրում: Բանւորների պարագլուխները հանդիպում են իրար, մէկը միւսից սովորում է, բայց տարբեր կուսակցութիւնների միջև կապ չկայ, և այս այն ժամանակ, երբ բոլոր կուսակցութիւնները նոյն բանն են ուսուցանում, նոյն գործն են կատարում և ունին այս նշանաբանը. «Պրոլետարներ բոլոր երկիրների, միացէ՛ք»: Այսպէս անցնում է 15 տարի, որի

ընթացքում իւրաքանչիւր կազմակերպութիւն ուժեղ գործունէութիւն է ունենում իր տեղում, վերջապէս այդ աշխատանքը տալիս է առատ պտուղ և այն ժամանակ աշխատաւորների պարագլուխները զգում են, որ անհրաժեշտ է բոլոր աշխատաւորների ուժերն ի մի հաւաքել:

1889 թւին Փարիզում կազմւում է երկրորդ Ինտերնացիոնալի առաջին համագումարը: Այս երկրորդ Ինտերնացիոնալն առաջին Ինտերնացիոնալի շարունակութիւնն է, կամ ինչպէս ասել է Փարիզի կոնգրեսում Վ. Լիբկնեխտը. «Ինտերնացիոնալը չի մեռել, նա ձևափոխւել է բանւորական ուժեղ շարժման առանձին-առանձին երկիրների մէջ և շարունակւում է ապրել նոյն շարժման մէջ, նա ապրում է և ձեր մէջ: Ներկայ համագումարը Բանւորների Միջազգային Միութեան հիմնումն է»:

Երկրորդ Ինտերնացիոնալն աւելի ուժեղ էր, քան առաջինը: «Միջազգային Բանւորական Միութեան»-ը ժառ-

նակցութիւն ունէին միմիայն մի քանի ազգութիւններ, բայց երկրորդ ինտերնացիոնալի համագումարին մասնակցում էին գրեթէ բոլոր ազգերի ներկայացուցիչները:

Ինտերնացիոնալի շուրջը խմբւած ազգութիւնների ոչ միայն թիւն էր մեծ, այլ և մեծ էր իւրաքանչիւր երկրի ներկայացուցիչների մէջ սոցիալիստիկ թիւը: Երկրորդ ինտերնացիոնալն ուժեղ էր նաև այլ տեսակէտից. նրա ժողովներին մասնակցող բանւորներն իրենց հայեացքներով աւելի քիչ էին տարբերւում իրարից, քան առաջին ինտերնացիոնալի անդամները. անիշխանականներին շուտով զրկեցին համագումարներին մասնակցելու իրաւունքից. նրանք արդէն իսկ այնպիսի ոյժ չէին ներկայացնում, ինչպէս առաջ: Յետափոյց երկիրները կամաց կամաց հասան յառաջադէմ երկիրներին: Բոլոր երկիրներում զարգացաւ կապիտալիզմը. սրա հետևանքով առաջացաւ գործարանական պրոլետարիատը, որն իր զանգւածներով

համարեա ամենուրէք յարում էր սոցիալիստական ուսմունքին:

Երկրորդ ինտերնացիոնալը սոցիալիստական էր. այստեղ էլ կային տարածայնութիւններ ու վէճեր, բայց այժմ արդէն վիճում էին այլ խնդիրների մասին, քան որոնց պատճառով իրարից անջատւեցին Մարքսի և Բակունինի հետևողները: Այստեղ վիճում էին այն մասին, թէ կարո՞ղ է սոցիալիստը մտնել բուրժուական միլիտարութեան մէջ և եթէ այո՞, ապա ի՞նչ պայմաններում. վիճում էին այն մասին, թէ կարի՞ք կլինի՞ անպայման յեղափոխութեամբ սոցիալիստական հասարակակարգ հաստատելու, թէ՞ նրան կարելի է հասնել կամաց-կամաց, առանց բռնութիւն գործ դնելու բուրժուալիստի վրայ. շատ էին վիճում նաև այն մասին, թէ ինչպէ՞ս պիտի կռւել միլիտարիզմի դէմ, ինչպէ՞ս պատերազմի առաջն առնել և այլն:

Երկրորդ ինտերնացիոնալի համագումարներում ուրիշ շատ խնդիրներ էլ քննութեան էին առնւում, և

նրա գոյութեան 25 տարւայ ընթացքում եղան շատ վճիռներ և որոշումներ:

Ամենայայտնի որոշումներից մէկն էր մայիսի 1-ին աշխատանքի տօն սահմանելը, մի բան, որ որոշել էր Փարիզեան առաջին համագումարը:

Մայիսի 1-ին բոլոր երկիրների բանւորները գործի չպիտի ձեռնարկէին, պէտք է ցոյցեր կազմակերպէին և պահանջէին ութժամեայ բանւորական օր: Այս տօնի նպատակը պիտի լինէր հաստատուն պահել բոլոր Աշխատւորների Միջազգային Միութիւնը և նրանց ձգտումն ազգերի խաղաղութեան:

Մայիսի 1-ն Ինտերնացիոնալիզմի տօնն էր:

Երկրորդ Ինտերնացիոնալի սկզբնաւորութիւնից մինչև հերոսական մեծ պատերազմն անցել է գրեթէ 25 տարի:

Այդ քառորդ դարի ընթացքում բոլոր ազգերը շատ յառաջադիմել են. ամենուրէք մեծապէս զարգացել է արդիւնաբերութիւնը և առևտուրը:

Շատ ուժեղ կերպով աճել է նաև սոցիալիստական շարժումը: Այնտեղ, որտեղ նա արդէն սեռով գոյութիւն ունէր, այժմ սոցիալիստաշխատւորների թիւը մի քանի անգամ բազմապատկւել է: Աւելացել են էլի նոր երկիրներ, (ինչպէս օրինակ՝ Ռուսաստանը, որտեղ 1889 թւին դեռ ևս չկար բանւորական շարժում) որոնք 1914 թւին արդէն ոչ նւազ թւով սոցիալիստներ ունէին:

Ինտերնացիոնալի համագումարները տարեցատարի բազմամարդ էին դառնում, իսկ սոցիալիստների ազդեցութիւնը պետական գործերի վրայ՝ առաջւոր երկիրներում՝ աւելի ու աւելի ուժեղ: Սոցիալիզմի աջողութիւնները շատ անհանգստացնում էին զեկաւար դասակարգերին, որոնք հասկանում էին, որ եթէ սոցիալիզմն առաջիկայում էլ նոյն ձևով աճի, ապա շուտով կը հասնի իրենց տիրապետութեան վախճանը:

Բուրժուական և նրան հաւատարիմ կառավարութիւններն ամեն կերպ աշխատում էին բանւորական շարժումը

թուլացնել՝ գործելով մերթ փաղաքը-
շանքով և մերթ սպառնալիքով: Մերթ
անողորմ կերպով հալածում էին սո-
ցիալիստներին, բայց, ինչպես միշտ,
հալածանքները միայն աւելի ու աւելի
համախմբում էին հալածւածներին
ընդհանուր թշնամու դէմ: Մերթ զա-
նազան տեսակ զիջումներ էին անում
բանւորներին—կրճատում էին բանւո-
րական օրը, ծերութեան և հիւանդու-
թեան դէպքերի համար ապահովա-
գրութիւն էին մտցնում և մտածում
էին այսպիսով նրանց կտրել սոցիա-
լիզմից. սակայն զիջումներն էլ չէին
օգնում. բանւորները, հարկաւ, զիջում-
ներն ընդունում էին ուրախութեամբ,
բայց միևնույն ժամանակ նրանք շատ
լաւ էին հասկանում, որ այդ զիջում-
ներն արւում են ոչ թէ դէպի աշխա-
տաւորն ունեցած բարի ցանկութիւնից
կամ հողատարութիւնից, այլ սոցիա-
լիզմից ունեցած վախից, և աւելի
սերտ էին կապւում սոցիալիզմի վար-
դապետութեանը, որը նրանց խոստա-
նում էր ապագայում լրիւ ազատու-

թիւն և ներկայում նրանց դրութիւնը
բարելաւում էր:

Ղեկավար դասակարգերն ուրիշ փոր-
ձի էլ չէին ցնցին. նրանք աշխատում էին
բանւորներին կտրել սոցիալիզմից,
ուստի յայտարարում էին, որ սոցիա-
լիստներն ինտերնացիոնալիստներ են
և որ նրանք հայրենիքի թշնամի են,
զաւաճան են: Բայց այս խաբեքայու-
թեանն էլ չէին երթարկւում բանւոր-
ները, լաւ հասկանալով, որ իրենց ու-
ժը հէնց ինտերնացիոնալիզմի, բոլոր
աշխատաւորների միջազգային միու-
թեան մէջ է:

Այսպէս ամբանում էր սոցիալիս-
տական շարժումը և այսպէս նրա
դէմ իրենց մեքենայութիւններն էին
անում բուրժուազիան և կառավա-
րութիւնը, որը բռնկւեց 1914 թ.
կռիւնը:

Այժմ արդէն բոլոր երկիրների աշ-
խատաւորութեան զգալի մասը հաս-
կանում է, և երեւի շուտով նրա մե-
ծամասնութիւնը կը հասկանայ, որ
ներկայ պատերազմը իւրաքանչիւր

խոշոր երկրի բուրժուազիայի սարքած խաղ է. նա այդ խաղն սկսել է նուաճողական նպատակներով, որպէսզի յաջողութեան դէպքում իր յաղթւած հարեանի հաշին կարողանայ, ինչպէս ասում են, «իրեն դգել», այսինքն հարստանալ:

Աշխատաւոր ժողովրդին պատերազմը ոչինչ չէր բերում, բացի վաղժամ մահից, հաշմանդամութիւնից և քայքայումից և, եթէ նա ընդունեց պատերազմի կոչը և շատ երկիրներում սոցիալիստները սիրով գնացին կռիւու, ապա նրանցից իւրաքանչիւրն իր երկրում այն էր մտածում, թէ իր հայրենիքը վտանգի մէջ է, որ յարձակողի գերում չէ իր հայրենիքը, այլ պաշտպանւողի: Եւ անհրաժեշտ ինտերնացիոնալիստները փոխանակ ընդհանուր համաձայնութեան դարու, որ իւրաքանչիւրը հարկադրի խոր կառավարութեան յետ կենսւ պատերազմից, գնում է եղբայրը եղբոր դէմ:

Այսպիսով բուրժուազիան մի հար-

ւածով երկու ձեռնառու դործ է կատարում: Մի կողմից նա ամեն երկրում առայտ հունձ է անում շնորհիւ պատերազմի և դեռ ինկատի ունի աւելին հնձել թշնամուն յաղթելու գէպքում, իսկ միւս կողմից նա միանգամից արաւ այն, ինչ որ չէր կարողանում անել տասնեակ տարիների ընթացքում—գժտեցրեց իրար դէմ տարբեր երկիրները բանւորներին, խորտակեց հզօր ինտերնացիոնալը: Եւ չի կարելի չխոստովանել, որ երկու խնդիրն էլ յաջող լուծել է նա: Նախկին ընկերներն ու եղբայրներն այլևս չեն ուզում ճանաչել մէկ մէկու, չեն վրտաճում և ատում են իրար: Ինտերնացիոնալը քայքայւեց, իւրաքանչիւր կողմը մեղադրում է միւսին. ֆրանսիացիները, անգլիացիները և բելգիացիներն ասում են, որ գերմանական և աստրիական սոցիալիստները դաւաճանել են ինտերնացիոնալին և որ դաւաճանների հետ չի կարելի գործ ունենալ: Գերմանացիներն ու աստրիացիները նրանց ատարկում

են, որ իրենք բնաւ դաւածաններ չեն, այլ պաշտպաններ իրենց հայրենիքի, որի դէմ զինուել են զրէթէ բոլոր երկիրները. իսկ հայրենիքի պաշտպանութիւնը վատ գործ չէ և ոչ էլ սոցիալիզմն է այդ արգելում: Այսպէս են առարկում մէկ մէկու տարբեր երկիրների սոցիալիստները: Բայց կուո՞ղ երկիրներից իւրաքանչիւրում հէնց սկզբից էլ կար մի փոքրամասնութիւն, որը տեսնում էր, որ պատերազմը զէպլի զերեզման է տանում Միջազգային Բանւորական Միութիւնը և սոսկալի խոչընդոտ է հանդիսանում սոցիալիզմին. նա ասում էր, որ պատերազմի առաջը պիտի առնել բոլոր միջոցներով՝ պառլամենտներում հակառակ ձայն տալ պատերազմի համար զրամ յատկացնելուն, պատերազմի դէմ ընդհանուր ցոյցեր անել ևայլն: Այսպէս մտածողների թիւը պատերազմի սկզբում շատ փոքր էր, բայց որքան երկարեց պատերազմը և նրա հետ աղքատութիւնը, մահն ու հիւանդութիւնը մեծ չափեր ընդունեցին, այն-

քան այս հոյեացքի կողմնակիցները շատացան:

Այսպիսով առաջւայ համերաշխ ինտերնացիոնալի փոխարէն, որի համագումարներին ընդհանուր աշխատանքի համար խմբուում էին այլ և այլ երկիրների սոցիալիստական կուսակցութիւնների ներկայացուցիչները, այժմ ունինք խորտակւած ինտերնացիոնալի ցրիւ բեկորները, որոնք իրենց հերթին, բաժանւում են հակամարտ մեծամասնութեան և փոքրամասնութեան: Աւելի ուժեղ պառակտում բուրժւազիտան չէր կարող երևակայել: Բայց վերջին ժամանակներս այնուամենայնիւ սկսել են կամաց-կամաց խելքի գալ:

Անիմատտ արեւահեղութեան երեք տարին բոլորելուց յետոյ պատերազմով արբեցածները զիտակցութեան են գալիս: Ժողովուրդներն սկսում են հասկանալ, թէ ինչպէս խաբւած են եղել իրենց կառավարութիւններից և թէ իրենց ինչպիսի սոսկալի հատուցում տրւեց իրենց վստահութեան համար:

Աշխատաւոր զանգւածները տեսնում են, թէ ինչի առաջ կանգնեցրեց ինտերնացիոնալի խորտակումը, և նրանց մէջ աւելի ու աւելի զօրանում է խորտակած միութիւնը վերականգնելու ցանկութիւնը: Ինչպիսիք միութիւնը տանող ճանապարհին կան շատ դժուարութիւններ, կուտակել է մեծ անվշտահոսութիւն և անբարեացակամութիւն: Կարծող է նոյնիսկ պատահել, որ սկզբում չյաջողւի էլ սոցիալիստական կուսակցութիւնները միութիւնը լիովին վերականգնել. սակայն զբան պիտի ձգտել անդադար, որովհետեւ պատերազմի անոդոք դասերը, աւելի լաւ, քան որեւէ այլ բան, ցոյց տւին, որ բոլոր Աշխատաւորների Միջազգային Միութեան մէջ է նրանց ուժի և վերջնական յաղթանակի գրաւականը:

ԼՈՅՍ ԵՆ ՏԵՍԵԼ «Աշխատաւոր»-ի գրադարանի գրքայինները

1. Ե. Բրեշկո-Բրեշկովսկայա. — Ինչպէս է անել Հիմնագ. ժող. 5 կ.
2. Ն. Ա. Բուրակին. — Հողի սեփականութիւնը և համայնական սեփականութիւնը. 10 կող.
3. Վ. Մորէնի. — Ինչ է սոցիալիզմը. գինն է 15 կող.
4. Ժ. Ժորէս — Խաղաղութեան գաղափարը. գինն է 10 կող.
5. Մեր ծրագիրը. — Հայ Յ. Դաշնակցութեան ծրագրի պարզ բացատրութիւնը) — գինն է 20 կ.
6. Կարմելիկ. — Նոր լեռան քարոզը, Թարգ. Տ. Յ. — 10 կ.
7. Վիլհելմ Լիբկնիստ. — Սարգիւր և ճանճերը գինն է 10 կ.
8. Լիբին. — Ինչ է հիւմնագիր ժողովը Ռուս. Թարգ. օր. Լ. Յարութեան գինն է 10 կող.
9. Վ. Խուկնի. — Երբ և ինչպէս պէտք է լինի սոցիալիստական յեղափոխութիւնը. գինն է 50 կ.:

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0196710

ԳԻՆՆ Է 20 ԿՈՊ.

Դրսի՛ Թիֆլիս, редакция «Ашхага-
воръ», Гановская ул. № 3.